

Torsdagen den 10 maj

Kl. 13.00

Torsdagen den

10 maj 1973

*Om åtgärder mot
bristen på barn-
morskor*

§ 1 Justerades protokollet för den 2 innevarande månad.

§ 2 Om åtgärder mot bristen på barnmorskor

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara herr *Henmarks* (fp) i kammarens protokoll för den 25 april intagna fråga, nr 192, och anförde:

Herr talman! Herr Henmark har frågat om jag kan vidta snabba åtgärder för att minska eller eliminera den allvarliga brist på utbildade barnmorskor som föreligger och vilka åtgärder som kan tänkas ifrågakomma.

Vad beträffar sjukhusen har vakanserna på barnmorsketjänster minskat från 2,3 procent år 1969 till 1,8 procent år 1972 samtidigt som antalet tjänster ökat från 809 till 838. Inom den öppna hälso- och sjukvården fanns hösten 1972 98 barnmorsketjänster vid mödravårdscentraler, varav 4,5 procent var vakanta. Antalet distriktsbarnmorsketjänster uppgick vid samma tidpunkt till ca 300, varav 5 procent saknade innehavare. Därutöver finns i glesbygder ett 100-tal distriktssköterskor med barnmorskeutbildning. Dessa siffror visar inte någon större brist i personaltillgången på detta område av sjukvården.

Utvecklingen inom hälso- och sjukvården torde emellertid medföra ökat behov av barnmorskor för uppgifter i samband med hälsoundersökningar, preventivmedelsrådgivning och smärtlindring vid förlossning. Skolöverstyrelsen undersöker därför i samråd med socialstyrelsen möjligheterna att öka antalet elever inom vidareutbildningen i obstetrik och gynekologi.

Eftersom landstingen är huvudmän för utbildningen av sjuksköterskor och barnmorskor ankommer det i första hand på landstingen själva att vid planeringen av vidareutbildningen göra de avvägningar mellan olika vidareutbildningslinjer som anses lämpliga med hänsyn till personalbehovet inom olika vårdområden. Det kan här nämnas att landstingen inte utnyttjat samtliga av skolöverstyrelsen medgivna intagningsplatser. Denna fråga har också behandlats i utbildningsutskottets betänkande nr 5 i år.

Herr HENMARK (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på min fråga. Den har föranletts av att det bl. a. i det län som jag representerar denna vår har varit mycket besvärligt att planera för sommaren därför att det saknas personal. Det har betecknats som kris i pressen, men det har kanske varit att något överdimensionera problemet. Faktum är emellertid att det är för få barnmorskor åtminstone i den delen av landet. Man kan

Torsdagen den
10 maj 1973

*Om åtgärder mot
bristen på barn-
morskor*

fråga sig vad det beror på. Beror det på att utbildningsvolymen är otillräcklig för närvarande?

Jag har hört från socialstyrelsen att man där har prognostiserat behovet för två år. År 1970 begärde man 170 nya barnmorskor och 1972 begärde man 230. Detta behov har inte på något sätt fyllts.

Jag har tagit reda på utbildningsvolymen för de här åren. 1970 var den 145, 1971 var den 153 och 1972 hade den gått ned till 130. Det fattades faktiskt inte mindre än 100 i det prognostiserade behovet. Det är väl något att tänka på.

Nu säger socialministern att utbildningen anpassas efter behovet och att det närmast är sjukvårdshuvudmännen som skall se till att behovet blir tillgodosett. Detta sker efter samråd mellan landstingen och skolöverstyrelsen. Då kan jag bara meddela att 1972, alltså för ungefär ett år sedan, begärde skolöverstyrelsen, efter samråd med Landstingsförbundet, ytterligare medel till utökning av antalet vidareutbildningskurser. Men det lämnades utan åtgärd av Kungl. Maj:t den 19 maj 1972.

Förra året begärde skolöverstyrelsen att få anordna 220 utbildningskurser medan propositionen upptog 5 mindre, dvs. 215 kurser. I år har SÖ begärt ett betydligt större antal vidareutbildningskurser, nämligen 245. I propositionen har antalet sådana kurser skurits ned med 20. Anslaget beviljas av ett annat departement än socialdepartementet.

Utvecklingen har sålunda inte följt Landstingsförbundets önskemål. Man kan fråga sig vad som kan göras för att så skall bli fallet. Jag har fått uppgift om att statsbidragsbestämmelsernas utformning lägger hinder i vägen. Om det är ett stort antal sökande på en plats men ett mindre antal på en annan plats, medger inte statsbidragsbestämmelserna SÖ att flytta över en kurs från en plats till en annan utan då blir kanske en kurs inställd. Så blev fallet med en kurs förra året. 13 elever hade anmält sig, men för att en kurs skall få anordnas krävs minst 15 elever. Följden blev alltså att antalet barnmorskor minskade.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Med anledning av herr Henmarks kommentarer vill jag påpeka, att några hinder från statligt håll inte finns mot en ytterligare utökning av ifrågakvarande utbildning. Problemet har hittills varit att av skolöverstyrelsen medgivna intagningsplatser inte har blivit utnyttjade. Från utbildningsdepartementet har därför under våren 1973 tagits initiativ till överläggningar med bl. a. socialstyrelsen, skolöverstyrelsen och Landstingsförbundet angående ett bättre utnyttjande av intagningsplatserna. Därvid har bl. a. diskuterats möjligheterna att etablera ett regionalt samarbete beträffande vissa vidareutbildningslinjer. Jag kan här också nämna att vissa frågor rörande läroplanen för vidareutbildningen i obstetrik och gynekologi för närvarande övervägs inom utbildningsdepartementet. Det gäller bl. a. sådana frågor som ökat utrymme för preventivmedelsrådgivning och smärtlindring vid förlossning.

Herr HENMARK (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för de ytterligare upplysningar som socialministern gav. De ger löften om en förbättring på detta område, och

jag tror att det är något som kommer att uppskattas mycket, att möjligheterna att anordna utbildning av ifrågavarande slag blir mera flexibla. Man har ändå tydligen på vissa håll ansett att de byråkratiska formerna lagt hinder i vägen för utbildningen. Jag vill bara återigen peka på det förhållandet att man, om man har t. ex. 13 sökande, inte kunnat anordna en utbildningskurs därför att statsbidragsbestämmelserna förhindrat detta. Det har fattats några elever. 13 elever är ändå en god tillgång på detta område, och man skulle kanske ha kunnat medge att en kurs startades för dessa. Alternativt hade man kunnat fylla på med elever från andra håll för att kunna starta kursen.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret på min enkla fråga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Ang. dispenser från gällande arbetarskyddsbestämmelser

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara herr *Hallgrens* (vpk) i kammarens protokoll för den 27 april intagna fråga, nr 196, och anförde:

Herr talman! Herr Hallgren har frågat mig om jag anser det från arbetarskyddssynpunkt tillfredsställande att yrkesinspektörer och arbetarskyddsstyrelsen ger dispens från gällande skyddsbestämmelser införda i skyddsanvisningar som utgivits av arbetarskyddsstyrelsen.

Enligt arbetarskyddslagen har arbetarskyddsstyrelsen att till ledning vid tillämpningen av lagen meddela erforderliga anvisningar. Sådana anvisningar finns för närvarande för ett nittiotal olika arbetsområden, arbetsprocesser eller arbetsanordningar. Därjämte finns ett stort antal normer för tekniska anordningar m. m. Anvisningarna utarbetas regelmässigt i nära samverkan med bl. a. arbetstagarnas fackliga organisationer. I princip finns inte något hinder mot att en annan lösning än den som är angiven i anvisningarna tillämpas på den skyddsfråga som berörs, under förutsättning dock att minst samma skyddseffekt uppnås som anvisningsbestämmelserna syftar till. Det är ett viktigt inslag i arbetarskyddsmyndigheternas, främst yrkesinspektionens, rådgivande verksamhet att i särskilda fall bedöma förslag till lösningar på skyddsproblem som anvisningarna behandlar. Arbetarskyddsmyndighetens utlåtande i sådan fråga som innebär att en alternativ lösning godtas från skyddssynpunkt har ibland getts beteckningen dispens. Formellt är det, som framgår av vad jag anför, inte fråga om dispens i vedertagen mening.

Vad jag nu sagt om skyddsanvisningarnas natur innebär emellertid inte att arbetarskyddsstyrelsen är förhindrad att, när det är möjligt och förhållandena gör det påkallat, formulera sina anvisningar så att en viss lösning av en skyddsfråga blir obligatorisk. Det finns också anvisningsbestämmelser som har sådan mera tvingande utformning.

Jag vill tillägga att arbetsmiljöutredningen fortsätter sitt arbete med sikte på att lägga fram förslag till en helt ny lagstiftning på arbetarskyddsområdet. Därvid kommer utredningen självfallet in på frågor som gäller den rättsliga karaktären av föreskrifter som arbetarskyddsstyrelsen meddelar.

Torsdagen den
10 maj 1973

*Ang. dispenser från
gällande arbetar-
skyddsbestäm-
melser*

Herr HALLGREN (vpk):

Herr talman! Jag vill tacka socialministern för svaret. Min fråga är föranledd av ett enligt min mening egendomligt förfarande av yrkesinspektionen och arbetarskyddsstyrelsen. I 11:e distriktet har en yrkesinspektör, som har att övervaka bl. a. hamnen i Holmsund, gett stuveribolaget dispens från tillämpningen av punkten 9 i stuverianvisningarna. Dessa anvisningar är – som alla andra av detta slag – utgivna av arbetarskyddsstyrelsen och bygger på 7 § arbetarskyddslagen. Det är således tvingande bestämmelser, som socialministern också nämnde att det fanns.

Den lokala hamnarbetarfackföreningen har ansett att förfarandet innebär väsentligt ökade risker för olycksfall i arbetet och överlämnat ärendet till sitt förbund. Hamnarbetareförbundet har överklagat dispensgivningen till arbetarskyddsstyrelsen samtidigt som man har anfört anmärkningar mot yrkesinspektören, som har givit dessa dispenser. Arbetarskyddsstyrelsen har godkänt yrkesinspektörens handlande, och det innebär således att man inte behöver tillämpa punkten 9 i anvisningarna.

Den bestämmelse som ges i punkten 9 skall jag citera:

”Luckbas skall, såvida ej särskilt förhållande berättigar till undantag, finnas för varje arbetslag(gäng) ombord, för vilket särskild kran eller vinsch är avdelad.”

Luckbasens uppgift är att dirigera kranmaskinisten eller vinschmannen och att övervaka arbetet i övrigt så att säkerhetsbestämmelserna följs.

Stuveriarbetarna i Holmsund måste i början av april månad vidta en arbetsinställelse för att tvinga sig till en luckbas, när de ansåg det vara absolut nödvändigt för att skydda sig.

Jag betraktar arbetarskyddsstyrelsens förfarande som ur skyddssynpunkt verklighetsfrämmande och anmärkningsvärt. Den myndighet som är högsta övervakande instans går här helt och hållet på arbetsköparnas linje och medger dispens. Stuveribolaget kan på sin höjd tjäna 30–35 kronor i timmen på detta. Jag anser att det är en fullkomligt felaktig linje att stuveriarbetarnas säkerhet skall värderas till 30–35 kronor i timmen.

Nu har socialministern inte exakt svarat huruvida han anser detta tillfredsställande eller inte. Det var det som jag frågade om, och jag vill ytterligare en gång ställa frågan: Anser socialministern att det är tillfredsställande att man lämnar sådan dispens?

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Jag hade en interpellationsdebatt med herr Hallgren för två år sedan, och då redovisade jag min syn på olika frågor som rör arbetarskyddsanvisningarna. Jag vill i mycket hänvisa till det besked jag då lämnade.

Helt naturligt kan jag inte här ta upp det enskilda fall som herr Hallgren refererar, men jag vill lägga till några principiella synpunkter. Jag har redan sagt, och jag vill stryka under det igen, att det är en uppgift för arbetsmiljöutredningen att i sitt fortsatta arbete ta upp det nuvarande systemet med lag, kungörelse och anvisningar till ingående prövning och därvid bl. a. överväga frågan om former m. m. för föreskrifter som den centrala tillsynsmyndigheten meddelar.

I detta sammanhang vill jag också tillägga att såväl årets statsverksproposition som den proposition om en rad åtgärder för förbättrad arbetsmiljö som regeringen i går lade fram i riksdagen ju inrymmer mycket viktiga förslag till förstärkningar av tillsynsorganen och till förbättrade möjligheter att effektivt bevaka förhållandena på arbetsplatserna.

Herr HALLGREN (vpk):

Herr talman! Det är gott och väl – det har sagts vid flera tillfällen, som socialministern här sade – att man satsar väsentligt mer på arbetarskydd och arbetsmiljö i dagens läge. Men det avgörande är ju inte hur mycket man satsar och vad man stiftar för lagar, när högsta beslutande myndighet inte anser att man skall följa de bestämmelser som redan finns och som vi har ansett inte vara tillräckliga. Då hjälper det inte att skärpa bestämmelserna, utan det är ju fråga om övervakningen. Om det verkligen skall vara på det sättet att arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektörer kan ge dispens från de bestämda anvisningar som gällt enligt 7 § arbetarskyddslagen, då spelar det ingen roll att man anslår vare sig miljoner eller miljarder, utan det avgörande är då övervakningen – om det är rätt myndighet som övervakar, om inte de lokala eller centrala fackföreningarna skulle ha hand om denna övervakning.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om åtgärder mot olyckshändelser vid cirkus- och tivoliföreställningar

Herr civilministern LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara herr Sjöholms (fp) i kammarens protokoll för den 24 april intagna fråga, nr 190, till herr justitieministern, och anförde:

Herr talman! Herr Sjöholm har frågat justitieministern om han delar uppfattningen att det skulle vara välbetänkt att genom lagstiftningsåtgärder – krav på obligatoriskt skyddsnet – skapa garantier i möjligaste mån mot dödsstörtningar vid cirkus- och tivoliföreställningar.

Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Polismyndighet kan med stöd av allmänna ordningsstadgan i samband med tillståndsgivning till bl. a. cirkus- och tivoliföreställningar – för vilka det alltid fordras tillstånd – meddela föreskrifter med avseende på ordning och säkerhet. Vid tillståndsprovningen skall beaktas bl. a. om tillräckliga skyddsanordningar finns. För undersökning som kräver särskild fackkunskap kan polismyndigheten anlita sakkunnig. Anordnaren är skyldig att följa de ordnings- och säkerhetsföreskrifter som polismyndigheten meddelar. Enligt särskilda anvisningar som har meddelats av rikspolisstyrelsen gäller sedan den 1 maj 1966 besiktning- och avsyningstvång för tivolianordningar. Anvisningar avser dock i första hand skyddet för allmänheten. Jag har emellertid inhämtat att rikspolisstyrelsen har sin uppmärksamhet fäst på frågan om skyddsnet vid vissa uppträdanden och att styrelsen kommer att skicka ut en rekommenda-

Torsdagen den
10 maj 1973

*Ang. planerad för-
läggning av ett
militärt skjutfält
till södra Billingen*

tion i ämnet till polismyndigheterna.

Självfallet anser jag att åtgärder bör vidtas för att sådana tragiska händelser som dödsstörtningar vid cirkus- och tivoli-föreställningar skall kunna undvikas. Genom de åtgärder som rikspolisstyrelsen avser att vidta bör önskvärd säkerhet kunna vinnas.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för ett alldeles utmärkt svar, som egentligen inte kunde ha varit bättre. Jag vill bara tillägga att innebörden av det här svaret står i bästa samklang med de principer som gäller i vårt land, där vi är rädda om människoliv och människor.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Ang. planerad förläggning av ett militärt skjutfält till södra Billingen

Herr civilministern LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara herr *Richardsons* (fp) i kammarens protokoll för den 24 april intagna fråga, nr 191, och anförde:

Herr talman! Herr Richardson har frågat mig hur jag ser på planerna att förlägga ett stort militärt skjutfält till södra Billingen.

Jag antar att herr Richardson med sin fråga avser det förslag till nytt skjutfält för Skövde garnison som militärbefälhavaren för västra militär-området avlämnat till chefen för armén. Chefen för armén har ännu inte tagit ställning till förslaget.

Enligt de inventeringar som legat till grund för arbetet med den fysiska riksplaneringen riktar sig omfattande markanspråk mot Billingen. För Sydbillingen redovisas riksintressen för både friluftsliv, vetenskaplig och kulturell naturvård och kulturminnesvård. I området finns också betydande läktintressen.

Länsstyrelserna har fått i uppdrag att överlägga med kommunerna för att klargöra vilka åtgärder som – mot bakgrund av de förra året fastlagda riktlinjerna för hushållningen med mark och vatten – är påkallade med hänsyn till riksintressen. Resultatet av överläggningarna och förslag till åtgärder skall senast den 1 juli 1974 redovisas till Kungl. Maj:t.

I enlighet med uppdraget till länsstyrelserna har överläggningar påbörjats mellan länsstyrelsen i Skaraborgs län och kommunerna i länet. I avvaktan på vad dessa överläggningar kan leda fram till beträffande behovet att skydda områden på Sydbillingen är jag inte beredd att ta ställning till lämpligheten av att lägga ett militärt skjutfält i detta område.

Herr RICHARDSON (fp):

Herr talman! "Billingen – det största Västgötaberget och Europas sydligaste vildmark – blir det första eldprovet för svensk landskapsplanering." Så stod det i en tidningsartikel för en tid sedan. Bakgrunden var den, att diverse starka krafter kolliderade just i det området. Man behöver uranskiffer till Ranstadsverket och cementkalk till Gullhögens bruk. Man har haft planer på en motorväg och man har långt framskridna

Torsdagen den
10 maj 1973

*Ang. planerad för-
läggning av ett
militärt skjutfält
till södra Billingen*

planer på ett stort militärt skjutfält på södra Billingen. Det är med andra ord för Skövde kommun vitala intressen som det gäller. Området utgör – som länsstyrelsens naturvårdsintendent uttryckt sig – en ”sällan skådad konfliktregion”. Detta är bakgrunden till min fråga.

Jag tackar civilministern för svaret. Men jag tycker ändå inte att jag fått full klarhet i frågan om hur det här problemet skall tacklas i fortsättningen.

Om man läser propositionen rörande den fysiska riksplaneringen som regeringen presenterade för riksdagen i höstas slås man av två saker som är av intresse i det här sammanhanget. Den ena är att försvarets behov av mark behandlas påfallande kortfattat. Försvarsaspekterna berörs endast på några rader i en proposition på 600 sidor. Den andra är att det är försvarets intressen som skyddas och inte tvärtom kommunens intressen gentemot försvaret. ”Jag vill – – – understryka”, säger departementschefen i propositionen, ”vad flera remissinstanser påpekar om vikten av att berörda försvarsmyndigheter ges möjlighet att på ett tidigt stadium delta i den fysiska planeringen.”

Jag vill nu fråga civilministern om det inte också finns skäl att ge vederbörande kommun – i det här fallet Skövde – garantier för att statsmakterna inte påtvingar kommunen lösningar som den inte vill ha. Jag har självfallet inte velat avkräva statsrådet något besked i den konkreta sakfrågan utan endast önskat få själva beslutsprocessen klarlagd. Att försvaret som helhet är ett riksintresse i den mening ordet används i sådana här sammanhang är uppenbart. Men är ett enskilt skjutfält också ett riksintresse i denna mening? Hur kommer med andra ord en sådan här fråga att handläggas i fortsättningen? Finns det garantier för att kommunen själv får det avgörande inflytandet i denna planfråga?

Herr civilministern LUNDKVIST:

Herr talman! Som jag klaggjorde i mitt svar blir ju gången nu den att de riktlinjer som riksdagen har lagt fast för den fysiska riksplaneringen skall prövas vid överläggningar mellan länsstyrelse och kommun. Inom ramen för de här riktlinjerna har konstaterats den vikt som Billingen har ur en rad olika synpunkter – det är naturvårdsintressen och en rad andra synpunkter som är redovisade.

Sålunda får – tvärt emot vad herr Richardson sade – kommunen nu tillfälle att redovisa sina önskemål och behov, och kommunen får möjlighet att tillsammans med länsstyrelsen bedöma på vilket sätt man skall kunna tillämpa de riktlinjer som vi talar om i den fysiska riksplaneringen. Därför vore det oriktigt om jag nu i detalj skulle föregripa den hanteringen genom att ange ståndpunkter i några av de frågor som kan visa sig bli aktuella när det gäller Billingen.

Självfallet kommer behandlingen av frågan om det militära fältet att få anstå tills man kan bedöma på vilket sätt man skall kunna skydda de övriga riksintressen som är redovisade i den fysiska riksplaneringen. Av den anledningen kan ingen ställning tas till om det över huvud taget finns möjlighet att förlägga ett militärt fält här förrän vi har fått se hur man skall hushålla med Billingen från de andra utgångspunkterna.

Kommunens intresse är sålunda i det här sammanhanget väl tillgodosett när det gäller kommunens möjligheter att framföra sin mening.

Torsdagen den
10 maj 1973

*Ang. planerad för-
läggning av ett
militärt skjutfält
till södra Billingen*

Herr RICHARDSON (fp):

Herr talman! Att kommunen skall få möjligheter att redovisa sina synpunkter är ju alldeles självklart — något annat hade jag inte föreställt mig. Men den intressanta frågan är: Vem fattar i sista hand beslut när det gäller skjutfältet? Vi från Skaraborgs län har inte de allra bästa erfarenheter av handläggningen av sådana här frågor. För något år sedan beslöt sålunda riksdagen i strid mot våra önsknings att utvidga Kråks skjutfält vid västra stranden av Vättern, och det var ett ensidigt beslut som riksdagen den gången fattade. Vad som är det centrala i detta fall är alltså om det skjutfält som det här gäller är ett riksintresse i egentlig mening.

För undvikande av varje missförstånd vill jag dock framhålla att jag inte menar att det inte skall förläggas något skjutfält till Billingen. Skövde är ju en militärstad, och där har man utomordentligt goda förutsättningar för att fylla de krav som en modern militär utbildning ställer, men jag vill understryka att det är mycket viktigt och nödvändigt att kommunen får svara för avvägningen av de olika intressena: att resurser skapas för kommunens industrier, att fritids- och miljöintressena tillvaratas samt att möjligheter bereds den militära utbildningen. Det skall alltså inte vara försvarsdepartementet, regeringen eller riksdagen som ensidigt fattar beslutet om skjutfältet. Det är den centrala frågan i sammanhanget.

Det kanske också bör framhållas att jag inte är av den uppfattningen att miljövärdintressena bäst tillgodoses om man ensidigt driver dem. Jag menar att även de som arbetar för miljövärdintressena bör ta hänsyn till andra intressen, t. ex. intresset av att sysselsättning skapas i en kommun. Men den avgörande frågan är: Fattar regering och riksdag beslutet om skjutfältet, och kommer det att ta över det kommunala planmonopolet?

Herr civilministern LUNDKVIST:

Herr talman! Avsikten med den handläggning av ärendet som jag tidigare redovisade är just att den skall motverka risken för ensidiga beslut. Resultatet av den handläggningen kommer sedan i sin tur att redovisas för riksdagen. Eftersom skjutfältet i den mening som är en statlig angelägenhet blir det riksdagen som ytterst måste fatta beslut om huruvida det skall anläggas ett skjutfält eller inte. Och det beslutet kommer att fattas mot bakgrund av de resultat som vi här i riksdagen har fått redovisade för oss rörande den fysiska riksplaneringens anspråk på Billingen och de kommunala synpunkterna i sammanhanget.

Längre kommer vi säkerligen inte i denna diskussion i dag, herr Richardson.

Herr RICHARDSON (fp):

Herr talman! Då vill jag bara uttrycka den förhoppningen att kontakterna i denna fråga mellan försvarsdepartementet och civildepartementet kommer att bli goda, så att den bästa lösningen blir slutresultatet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om möjlighet för kommuner och landsting att lämna bidrag till internationella humanitära organisationer

Nr 84

Torsdagen den
10 maj 1973

*Om möjlighet för
kommuner och
landsting att lämna
bidrag till interna-
tionella humanitära
organisationer*

Herr civilministern LUNDKVIST erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Anderssons* i Örebro (fp) i kammarens protokoll för den 3 maj intagna fråga, nr 200, dels herr *Lorentzons* (vpk) i kammarens protokoll för den 7 maj intagna fråga, nr 205, till herr justitieministern, och anförde:

Herr talman! Herr Andersson i Örebro har frågat mig om jag är beredd att vidtaga sådana åtgärder som ger landstingen möjligheter att utan vederlag överlåta viss sjukvårdsutrustning till u-land.

Vidare har herr Lorentzon frågat justitieministern om han är beredd att ta initiativ till ett skyndsammast möjligt framläggande av förslag till sådan lagändring, att hinder avlägsnas för kommuner och landsting att lämna bidrag till internationella hjälpaktioner. Frågan har överlämnats till mig för besvarande och jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Riksdagen har vid olika tillfällen, senast år 1970 med anledning av väckta motioner, slagit fast att tillhandahållande av finansiella resurser för internationell biståndsverksamhet huvudsakligen bör vara en uppgift för staten, kompletterad av frivilliga hjälporganisationer. Jag avser emellertid att låta utreda på vilket sätt landstings- och primärkommuner skall kunna medges rätt att i anslutning till svensk biståndsverksamhet medverka i humanitära hjälpinsatser.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för det mycket positiva svaret.

I sitt svar återoppar statsrådet Lundkvist behandlingen i riksdagen 1970, och jag var den gången motionär men fick inte något som helst medhåll av konstitutionsutskottet. Ett enhälligt utskott avstyrkte min motion nr 203.

Politiskt sett har alla partier varit på det klara med -- liksom jag själv -- att den kommunala huvudmannen skall vårda sina tillgångar, både fast och lös egendom. Så länge vi har en lag skall den självfallet följas. Anledningen till att jag tog upp problemet 1970 och anledningen till att jag ställt en fråga i år är att förhållandena har förändrats. Vi bygger om våra vårdanläggningar för att rationalisera driften, och vi får överskotts-material, som har ett bokfört värde. Det kan inte skänkas bort, men det kan säljas för en låg summa.

Om det nu på något sätt skapas möjligheter att överlämna sådant överskotts-material till u-länder eller länder som drabbas av katastrofer vore det mycket bra. Man har väl inom alla partier haft en annan uppfattning om förefintligheten av sådana möjligheter just när det gäller *den sjukvårdsutrustning som kommuner och landsting har rationaliserat bort* för att få en rationell drift på sina sjukvårdsanläggningar.

Jag tackar statsrådet för svaret, och jag hoppas självfallet att vi snart får nya författningar.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Även jag tackar civilministern för svaret på min fråga, och jag vill också tolka detta svar positivt. Framför allt om det statsrådet anför beträffande utredning innesluter även en lagändring är jag helt nöjd, för lagändring är egentligen den springande punkten i hela frågan.

Folket i Vietnam har under många år fått kämpa en hjältemodig kamp för nationell frihet mot världens starkaste krigsmaskin. USA har använt de modernaste medel och metoder för att förgöra allt levande och pressa ned ett folk i slaveri eller, som USA-generalerna själva har uttryckt det: "Vi skall bomba Vietnam tillbaka till stenåldern."

Inför denna rättvisa kamp för fred och rättfärdighet som det vietnamesiska folket har fört har på senare tid den stora delen av det svenska folket slutit upp och visat sin solidaritet. Detta tog sig bl. a. uttryck i den landsomfattande namninsamlingen och den ekonomiska insamlingen för återuppbyggnaden av det sönderbombade sjukhuset Bach Mai. Dessa insamlingar kan betraktas som nationalinsamlingar.

Folket i Vietnam ställer sig troligen mycket frågande inför det förhållandet att svenska folket beslutar om insamlingar i av folket valda instanser, som skett i en rad landsting, medan vi har lagar som helt förbjuder att man handlar på det sättet. Det är bekant för oss alla att Skattebetalarnas förening har överklagat dessa beslut. Föreningens ordförande Curt Nicolin är mycket aktiv i detta fall och har fått gehör i regeringsrätten, vars beslut ju inte kan ändras. Detta är orsaken till min fråga.

Samtliga riksdagspartier ställde sig bakom Bach Mai-insamlingen, och riksdagen var enig om att tillskjuta upp till 10 miljoner kronor till insamlingen. Det är alltså den bredaste möjliga folkmening som ligger bakom insamlingen. Då är frågan: Skall snustorra lagparagrafer få förhindra en så bred uppslutning som möjligt kring denna insamling? – Det är innehållet i min fråga till justitieministern, som civilministern svarat på.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Ang. behandlingen av åtalade

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr Lövenborgs (vpk) i kammarens protokoll för den 3 maj intagna fråga, nr 199, och anförde:

Herr talman! Herr Lövenborg har frågat mig om jag finner det vara förenligt med svensk rättspraxis att åtalade slås i järn.

I 2 § lagen om behandlingen av häktade och anhållna m. fl. föreskrivs att häktad person får beläggas med fängsel endast om det prövas erforderligt för att förekomma flykt eller eljest är nödvändigt med hänsyn till ordning och säkerhet.

I 73 § lagen om behandling i fängvårdsanstalt föreskrivs att person som är intagen i fängvårdsanstalt får under transport beläggas med fängsel när det finnes nödvändigt. Enligt tillämpningsföreskrifter utfärdade av

kriminalvårdsstyrelsen bör fängsel inte användas med mindre det behövs för att förhindra rymning eller för att skydda den intagne eller omgivningen.

Nr 84

Torsdagen den
10 maj 1973

*Ang. behandlingen
av åtalade*

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Det är klart att man kan referera gällande lag, men det som stadgas där kan väl knappast sägas vara praxis. Lagen ger rätt stort utrymme för subjektiva värderingar – det är tydligt.

Jag ber i alla fall att få tacka justitieministern för svaret, även om jag kanske hade väntat mig ett avståndstagande på något sätt; justitieministern torde vara säker på vilket konkret exempel jag syftade på när jag ställde min fråga.

Jag är fullt medveten om att de som nyligen stod inför rätta i Hallsberg inte är, som det heter, Guds bästa barn. Man skulle självfallet kunna ge sig in i ett resonemang om vad deras sociala bakgrund har betytt för deras personliga utveckling, men det hör naturligtvis inte hemma i det här sammanhanget. Kvar står att det handlade om människor som gjort sig skyldiga till en rad åtalbara saker och som naturligtvis måste avtjäna straff.

Men det är *en* sak. En annan sak är om det verkligen kan ligga i rättvisans intresse att ge rättegången den överdramatiska, panikfärgade prägel som den nu fick genom fångvårdsmyndigheternas olika åtgärder. Tony Rosendahl är inte Al Capone och Hallsberg inte 1930-talets gangsterstyrda Chicago. Men hela rättegången lades upp som om så hade varit fallet.

Jag har i min fråga bara tagit upp en detalj i sammanhanget, nämligen om det kan vara en lämplig behandling av fångar att – anno 1973 – använda sig av kedjor och bojor. Vi har haft rättegångar med mördare, stora spioner, folk som har gjort sig skyldiga till mycket grövre brott utan att man har använt sig av så drastiska metoder som att göra dem till kedjefångar ungefär som det väl gick till under medeltiden.

Tony Rosendahl, "Kalle Kanon" och allt vad de nu heter har under lång tid lekt med samhället och polisen. Rosendahl har haft en lång kurragömmalek och givit utmanande intervjuer. De genomförde också en rymning, och det är klart att allt detta gick polismaktens och fångvårdsmyndigheternas ära för när. Mot den bakgrunden måste man osökt fråga sig om polis- och fångvårdsmyndigheterna nu vill ge igen, ta hämnd för det som varit och förnedra och kränka de åtalade så mycket som möjligt, bl. a. genom att föra in dem som boskap i rättssalen, kedjade med kättingar kring livet, med handbojor och tre hänglås. Skulle de psykas och knäckas på det sättet? Kan *det* verkligen vara förenligt med svensk rättstradition?

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Som herr Lövenborg vet kan vi inte här i kammaren diskutera ett enskilt fall. Jag skulle emellertid vilja nämna att gällande föreskrifter är ganska restriktiva. När det gäller användande av fängsel vid domstolsförhandling vill jag hänvisa till de tillämpningsföreskrifter som jag nämnde i mitt svar till herr Lövenborg. I dessa föreskrivs att då fara

Torsdagen den
10 maj 1973

Ang. behandlingen
av åtalade

föreligger att intagen som skall inställas vid förhandling kommer att rymma skall styresmannen i förväg samråda med rättsens ordförande och åklagaren om erforderliga säkerhetsåtgärder. Vidare föreskrivs att den intagne inte får hållas fängslad under förhandlingen utan att rätten förordnat om detta.

Det finns alltid möjlighet att göra hänvändelse till JO, om man anser att bestämmelserna överträtts. I ett fall har JO i årets ämbetsberättelse understrukit att det i enlighet med rättegångsbalkens bestämmelser ankommer på rätten och inte på kriminalvårdsmyndigheten att förordna om fängsel under förhandlingen. JO uttalar också att förordnande om att den åtalade skall bära fängsel under en domstolsförhandling bör ifrågakomma endast undantagsvis, när andra lösningar av säkerhetsfrågan inte gått att finna och fängsel bedöms oundgängligen nödvändigt.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Statsrådet Geijer upprepar att både den här lagen och tillämpningsföreskrifterna finns. Men man kommer inte ifrån att det också finns stor plats för subjektiva värderingar, och att man också bör ändra tillämpningsföreskrifterna förefaller mig vara ganska klart.

Man kan givetvis föra ett teoretiskt resonemang om huruvida det fanns rymningsrisk eller inte. Förmodligen fanns den risken där lika väl som i så många andra rättegångar, men nog borde väl säkerheten ha varit tillgodosedd. 100 poliser hade ställt upp sig utanför och inne i huset. De åtalade bevakades minutiöst varenda minut – det fanns fullt med hundar, poliser och pistoler, och under transporten från fängelset for man fram som i den värsta gangsterfilm.

Mot bakgrunden av alla de rigorösa säkerhetsåtgärder som vidtogs tycker jag att det borde ha varit en överlappsgärning att också slå de åtalade i järn. Kedjorna togs visserligen bort så småningom, men då hade ju klirret från kedjorna fortplantat sig över hela Sverige, och t. o. m. i utländska tidningar har det förekommit bilder av fångarna med kedjor och bojor. Det ger inget bra intryck av vårt rättsväsen, och jag kan heller inte inse att detta var nödvändigt.

Det är klart att i öronen på de reaktionära krafter, vilka nu i ökad omfattning och med viss framgång kräver hårdare tag, måste rasslet från kedjorna ha klingat som ljuv musik. Men jag har faktiskt fått det intrycket, att justitieminister Geijer inte fann det riktigt lika njutbart.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Jag vill bara ännu en gång understryka att vi här i kammaren inte har rätt att diskutera ett enskilt fall, men vad herr Lövenborg har sagt kanske ändå kan kompletteras med att det i det fall han berörde var fråga om ett antal intagna, som tveklöst hör till dem som har begått de allvarligaste lagöverträdelser som har förekommit här i landet.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Det är alldeles klart att det var brottslingar, som hade gjort sig skyldiga till olika saker. Man behöver inte gå in på den sociala

Torsdagen den
10 maj 1973*Om åtgärder mot
felaktiga uppgifter
i ansökan om familjebostadsbidrag*

bakgrunden, det sade jag redan tidigare. Nu har man ju från myndigheten sidan också under rättegången anklagat de åtalade för bristande samarbetsvilja, men att slå folk i järn kan knappast skapa de psykologiska förutsättningarna för samarbetsvilja och öppenhet. Jag tycker faktiskt att den typen av behandling av åtalade människor inte kan höra vår tid till, utan det måste finnas andra typer av säkerhetsåtgärder – och det gör det ju också.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om åtgärder mot felaktiga uppgifter i ansökan om familjebostadsbidrag

Statsrådet fru ODHNOFF erhöll ordet för att besvara herr *Henningssons* (s) i kammarens protokoll för den 2 maj intagna fråga, nr 198, och anförde:

Herr talman! Herr Henningsson har frågat, vilka åtgärder jag är beredd vidta för att skärpa kontrollen i fråga om uppgifter som lämnas i samband med ansökan om familjebostadsbidrag och vad jag avser vidta för åtgärder för att förenkla formerna för att återkräva bidrag som utbetalats på grundval av felaktiga uppgifter om förmögenhet eller inkomst.

I ansökan om bostadstillägg till barnfamiljer skall familjen lämna uppgift om bl. a. bostads- och familjeförhållanden. Inkomstuppgifter inhämtas däremot direkt från den lokala skattemyndigheten och anges i regel på ansökningsblanketten innan denna skickas till familjen. Till inkomsten skall vid inkomstprövningen läggas viss del av förmögenhet som överstiger 50 000 kronor. I ansökan skall familjen därför även lämna uppgift om förmögenhet över detta belopp. Vid undersökningar har framkommit att det i vissa fall förekommer att familjer underlåter att redovisa sådan förmögenhet.

För att komma till rätta med detta problem kommer även uppgift om beskattningsbar förmögenhet att fr. o. m. i höst inhämtas direkt från skattemyndigheten och anges på ansökningsblanketten före utsändning. Vidare skall ansökningsblanketten omarbetas och förtydligas när det gäller förmögenhetsinnehav.

Felaktig utbetalning regleras som regel genom återbetalning eller avräkning på löpande bidrag. Dessa ärenden handläggs normalt av det kommunala förmedlingsorganet. Endast i de fall – för närvarande ca 50 per år – där frivillig återbetalning inte sker överlämnas ärendena till bostadsstyrelsen för handläggning. Som sista åtgärd kan bostadsstyrelsen hos domstol utverka betalningsföreläggande eller dom. Därefter kan återkravet bli föremål för indrivning.

Till vad jag nu sagt vill jag tillägga att den utredning som nyligen tillsatts för en teknisk översyn av inkomstprövningen och administrationen av bostadstilläggen kommer att behandla de frågor som herr Henningsson nämnt.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Torsdagen den
10 maj 1973

*Om åtgärder mot
felaktiga uppgifter
i ansökan om familj-
jebostadsbidrag*

Herr HENNINGSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Odhnoff för svaret och för dess positiva innehåll.

Att jag har aktualiserat den här frågan beror på att det i en kommun som jag känner till har visat sig att 13 procent av bostadstilläggen har betalats ut till följd av felaktiga uppgifter som lämnats av människor som har en mycket god förmogenhetsställning. Det finns fall där människor med mer än 300 000 kronor på banken har fått bostadsbidrag. Och när det kommer fram hur det verkligen förhåller sig blir man naturligtvis på förmedlingsorganet förtvivlad, när man inte direkt kan kräva tillbaka pengarna. Det vore väl också på sin plats med stämning för bedrägligt förfarande. Det kan inte tolereras att vissa personer missbrukar sin ställning i ett samhälle som har vidtagit åtgärder för att skydda de små inkomsttagarna, de ekonomiskt svaga familjerna; det är direkt stötande när sådant inträffar utan att man har möjlighet att reagera med kraft.

Av det svar jag erhållit av statsrådet finner jag att man är fullt medveten om problematiken och är beredd att göra förändringar genom den utredning som har tillsatts. I den instruktion som sänts ut står det dock att kan beloppet inte kvittas mot senare inbetalningar skall ärendet översändas till bostadsstyrelsen. Vidare står det att någon åtgärd för indrivning således inte får göras av förmedlingsorganet. Det är på den punkten man anser det befogat med en ändring, även om man är medveten om att frågan skall handhas varligt. När det är uppenbart att rent bedrägliga uppgifter har serverats bör det finnas möjligheter att på det lokala planet statuera exempel för att därmed förhindra att något liknande händer.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Statsrådet fru ODHNOFF:

Herr talman! Jag vill bara erinra om att det i lagen om statliga bostadstillägg till barnfamiljer sägs att om någon obehörigen har uppburit bostadstillägg och har insett eller skäligen bort inse detta skall han återbetala vad han erhållit för mycket. Ärende om återbetalningsskyldighet prövas av förmedlingsorganet. Det är alltså i första omgången förmedlingsorganet som själv prövar detta ärende. I de fall där den som skall återbetala pengarna inte frivilligt vill medverka till detta får man föra upp ärendet till bostadsstyrelsen.

Syftet har varit att man på detta sätt skulle få komplicerade ärenden samlade på ett ställe och därmed avlasta kommunerna en uppgift som en del av dem kanske har haft svårt att ta på sig. Kommunernas praktiska möjligheter att agera har ju blivit en annan i dag än den var när regeln utformades 1968. En omprövning är alltså aktuell, och den görs inom den bostadstilläggsgrupp som har tillsatts.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
10 maj 1973

*Ang. höjningen av
priserna på flyg-
resor mellan fast-
landet och Gotland*

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr Hamrins (fp) i kammarens protokoll för den 26 april intagna fråga, nr 195, och anförde:

Herr talman! Herr Hamrin har frågat vilka åtgärder jag avser att vidta med anledning av de kraftigt höjda flygpriserna mellan fastlandet och Gotland.

Den nya taxa som fr. o. m. den 1 maj i år tillämpas på de svenska inrikesflyglinjerna innebär för på Gotland mantalsskrivna personer sänkt baspris vid resa mellan Gotland och fastlandet. Redan med den gamla flygtaxan kunde gotlänningar resa till avsevärt lägre priser än andra resenärer på motsvarande linjer, ett förhållande som för övrigt existerat ända från början av 1960-talet. Den 1 maj sänktes priset ytterligare, från 184 kronor till 180 kronor räknat för tur och retur-resa. Till detta pris kan gotlänningar dessutom resa på bokad plats, vilket annars på samtliga linjesträckor kräver tilläggsavgift om 30 kronor per enkelresa. På detta specialpris tillämpas dessutom såväl familjerabatter som barnrabatter.

För andra än på Gotland mantalsskrivna personer som reser till och från Gotland medför den nya taxan vissa prishöjningar. Exempel härpå är sträckan Stockholm-Visby där prishöjningen blir 6 kronor – från 119 till 125 kronor – för obokad biljett och 36 kronor för bokad sådan. Vid prisjämförelsen måste emellertid beaktas att rabatter tillämpas på baspriset, vilket betyder att den faktiska prisnivån blir avsevärt lägre än den nominella. Detta är särskilt fallet just i Gotlandstrafiken där rabattresandet är mycket utbrett. Enligt senast tillgängliga statistik erlade endast ca 25 procent av de betalande resande fullt biljettpris. Övriga reste således på någon form av rabatterad biljett. I sammanhanget kan också erinras om att i det nya prissystemet utgår rabatt på hela baspriset. I de gamla priserna ingick en icke rabattberättigad del på 12 kronor per enkelresa. För bedömningen av den faktiska prisnivån bör slutligen också framhållas att möjligheterna att åka på obokad biljett får anses vara betydande.

En sammanvägning av de förhållanden jag nu nämnt visar enligt min mening, att för flygtrafiken på Gotland den nya flygtaxan med tillhörande rabattmöjligheter relativt sett är gynnsam.

Herr HAMRIN (fp):

Herr talman! Kommunikationsministern har med hjälp av Linjeflyg försökt att ge oss "ett rundare Sverige". Det uttrycket myntades för åtskilliga år sedan av -- vill jag minnas -- någon i folkpartiets kansli för att användas i den regionalpolitiska debatten. Men tanken var inte att det skulle ta sig sådana uttryck som det nu har gjort.

Jag skall inte se så mycket på gotlänningarnas resor till fastlandet utan kanske uppehålla mig mer vid fastlänningars resor till Gotland.

Resultatet har utan vidare blivit att Gotland skuffats ytterligare en bit ut i Östersjön. Rabatter har tagits bort, och det kan över huvud taget ifrågasättas om vi fått lägre flygpriser – den saken får kommunikations-

Torsdagen den
10 maj 1973

*Ang. höjningen av
priserna på flyg-
resor mellan fast-
landet och Gotland*

ministern diskutera med en annan frågeställare vid besvarandet av nästa fråga. Gotlandsrabatten kan nu bara kombineras med familjerabatten och barnrabatten, såsom kommunikationsministern säger.

Vi har fått ytterligare besvärligheter för näringslivet på Gotland som har den lägsta inkomsten i landet. Så t. ex. har LM Ericssons kostnader ökat med 40 000 kronor per år. Vidare har det blivit besvärligare för turismen.

En småbarnsfamilj som nu reser till Visby från Stockholm för 750 kronor skulle för samma pris hamna långt nedåt Medelhavet om man i stället tog den kursen. En flygresa Stockholm–Visby kostar lika mycket som en resa Stockholm–Göteborg. Sträckan till Göteborg är 399 km och till Visby 190 km. Vi kan också jämföra priserna Stockholm–Gävle och Stockholm–Norrköping vilka är avsevärt lägre än priset Stockholm–Visby, trots att man från Gävle och Norrköping har andra möjligheter att färdas till olika platser, exempelvis till Stockholm – man kan ta buss, egen bil eller tåg. Det är i stort sett förmenat Visby.

Eftersom tiden är långt gånget, herr talman, skall jag till sist be kommunikationsministern studera den framställning som har kommit från kommunen på Gotland beträffande de fem punkter där man begärt omprövning. Jag vill också hoppas att kommunikationsministern icke läser sig i den här frågan utan gör en förnuftig omprövning.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Inom ramen för en enkel fråga är det ju omöjligt att ens antyda något till svar på det som herr Hamrin började tala om, nämligen Gotlands situation rent allmänt. Herr Hamrin har här möjlighet att på en halv minut räkna upp en rad negativa faktorer för Gotland. Jag skulle, om det hade hört ihop med den här frågan, ha kunnat räkna upp lika många positiva faktorer för Gotland. Jag vill här nämna en enda sak, nämligen skatteutjämningsbidraget, men detta är en sak som vi må diskutera i ett annat sammanhang. Jag har nu bara velat nämna det, eftersom jag tycker att det är märkligt att herr Hamrin så ensidigt vill ta fram de negativa tingen för Gotland.

När det sedan gäller den aktuella frågan om flygpriserna, är det faktiskt så att – trots all diskussion som förts, speciellt på Gotland – det nu gällande specialarrangemanget för gottlänningarna innebär att gottlänningen åtnjuter en generell rabatt på ca 40 procent av det pris som enligt den kostnadsanpassade taxan borde ha tagits ut av gottlänningen; jag fattade det ändå så att herr Hamrin fäster sig mest vid vad som skall gälla för de på Gotland mantalsskrivna. Gottlänningen betalar alltså för en tur och retur-resa till Stockholm 180 kronor inklusive bokningsavgift, medan det egentliga priset borde vara 250 kronor plus eventuell bokningsavgift på 30 kronor för varje enkel resa. Det senare priset – vi kan kalla det "det riktiga priset" – får alltså den betala som bor på fastlandet. Gottlänningen har sålunda behållit sin gynnsamma ställning jämfört med andra resenärer. Det är riktigt, och det är något som vi alla vill fortsätta att slå vakt om. I konsekvens med taxsystemets idé får andra resenärer på Gotland vidkännas vissa försämringar – det skall gärna erkännas. När det gäller gottlänningarna har vi under många år sagt, att vi skall vidta

speciella arrangemang.

Jag tycker, herr Hamrin, att vi borde se till helheten och inte, som nu sker i den här debatten, fastna bara vid det negativa.

Herr HAMRIN (fp):

Herr talman! Jag är väl medveten om att flygpriserna till Gotland inte kommer att lösa Gotlandsproblemet. Men jag är mycket förvånad över att när regeringen vidtar en sådan här åtgärd man inte har den regionalpolitiska bilden i sikte. Det är självklart att höjda flygpriser gör det svårare för gottlänningarna. Det räcker inte, herr kommunikationsminister, att vara mantalsskriven på Gotland och därmed kunna resa billigt till fastlandet. Den på Gotland mantalsskrivne måste också ha någonting att livnära sig av, och det är i stor utsträckning turismen. Turismen drabbas av dessa prishöjningar. Men även näringslivet. Kostnadsökningen för LM Ericsson blir som sagt 40 000 kronor – det må man väl kunna bära – och för Gotlands kommun 35 000. Gotlands kommun får kanske bära andra höjda utgifter, eftersom man hjälper t. ex. idrottsföreningar att få kontakt med fastlandet, något som dessa har rätt att begära.

Vi kommer inte ifrån, herr kommunikationsminister, att de höjda flygpriserna inte har gjort att Gotland har kommit in i "ett rundare Sverige" utan i stället att det har kommit ytterligare en bit ut i Östersjön.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag tror, herr talman, att det är värt att än en gång poängtera att statsmakterna, när de resonerat sig fram till begreppet "ett rundare Sverige", däri lagt in någonting mera än vad vi kan få fram i en debatt om flygpriserna till Gotland. Jag vill erinra herr Hamrin om att de översta delarna av Norrland genom de nya flygpriserna får sänkningar på mellan 30 och 40 procent. Jag tror inte att herr Hamrin missunnar de regionerna det. Regioner på ett avstånd från Stockholm eller från Mellansverige motsvarande Gotlands får förbättringar. Detsamma gäller för gottlänningarna. För fastlänningar som vill resa till och från Gotland blir det däremot vissa smärre – jag säger smärre – försämringar.

Eftersom herr Hamrin tog upp saken i sin andra fråga, vill jag också nämna att vi går in med andra stödåtgärder på kommunikationsområdet med de statliga insatser i form av transportstöd på fraktsidan som innebär att längdmetertaxan i de nya bestämmelserna blir 25 procent av vad den var för två år sedan. Jag tycker att man bör anföra det som ett exempel på vad som ändå sker, om man nu vill vara rättvis i sin bedömning av de åtgärder som på mitt speciella område vidtas för Gotland.

Jag tycker, herr Hamrin, att den här debatten om flygpriserna har kommit snett helt och hållet, och den borde med herr Hamrins och alla andra goda krafters hjälp återföras till verkligheten.

Herr HAMRIN (fp):

Herr talman! Jag skall gärna hjälpa till att föra debatten rätt. Men låt mig då få förklara en sak: När jag tog upp uttrycket "ett rundare Sverige" så var det inte därför att jag ville föra in alla regionalpolitiska

Torsdagen den
10 maj 1973

*Ang. höjningen av
flygpriser*

synpunkter i debatten utan därför att Linjeflyg har begagnat sig av detta uttryck i sina annonser om de nya flygpriserna. Där står det att man medverkar till "ett rundare Sverige", och som bevis anförs ett enda höjt flygpris, nämligen Stockholm-Visby, och sedan en hel rad sänkta flygpriser. Det var av den anledningen som jag förde in begreppet "ett rundare Sverige" i den här debatten.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Nu förstår jag att herr Hamrin inte har haft möjlighet att sätta sig in i de nya flygpriserna. Han påstår här att det skulle finnas ett enda höjt pris i den nya avgiftstabell som Linjeflyg har presenterat och som gäller från den 1 maj. Då är det väl ändå bäst att vi avslutar diskussionen med att herr Hamrin tittar på den nya flygpristaxan i dess helhet och sedan kommer tillbaka och säger att i den delen hade han definitivt fel.

Herr HAMRIN (fp):

Herr talman! Nej, herr kommunikationsminister, nu lyssnar vi inte på varandra. Jag sade att i Linjeflygs *annons* fanns det ett enda höjt flygpris, och det var Stockholm-Visby. Alla andra flygpriser i den annonsen var sänkta.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Ang. höjningen av flygpriser

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att att besvara herr *Winbergs* (m) i kammarens protokoll för den 24 april intagna fråga, nr 189, och anförde:

Herr talman! Herr Winberg har frågat mig om jag anser att den beslutade höjningen av flygpriserna mellan bl. a. platser i mellersta Norrland och Stockholm står i överensstämmelse med allmänna regionalpolitiska riktlinjer.

Nya priser tillämpas i det svenska inrikesflyget sedan den 1 maj i år. Den nya flygtaxan, som avspeglar företagets kostnadsstruktur, innebär allmänt sett att priserna sänkts på de längre avstånden och höjts på de kortare avstånden. I jämförelse med den gamla taxan innebär den nya i stort att priserna blir lägre redan vid så korta avstånd som ca 30 mil, om man inte begär särskild platsreservation, i vilket fall en tilläggsavgift om 30 kronor tas ut. I de fall platsreservation önskas – och då prisjämförelsen alltså innefattar tilläggsavgiften – blir priserna lägre på sträckor över ca 45 mil.

Den nya flygtaxan ligger väl i linje med strävandena att successivt förverkliga den regionalpolitiska målsättningen att skapa ökad balans i befolkningens och näringslivets möjligheter i olika delar av landet. Särskilt framträdande är därvid angelägenheten att prismässigt överbrygga de mycket långa avstånden. Detta är fallet med den nya taxan. Som exempel härpå kan nämnas sträckan Kiruna-Stockholm, där priset sänks

med 20 eller 30 procent beroende på om plats bokas eller inte.

Som en konsekvens av taxans konstruktion och koppling till företagens kostnadsbild blir prisförändringarna på de medellånga flygsträckorna mellan Stockholm och mellersta Norrland mindre. I relationen Sundsvall—Stockholm, en flygdistan om ca 35 mil, har dock priset för obokad biljett sänkts med 8 procent, medan den bokade biljetten höjts med 11 procent. Perspektivet bör emellertid vidgas att också innefatta relationer mellan mellersta Norrland och de södra delarna av landet. I sådana relationer blir prissänkningarna betydande. Förhållandet kan illustreras med sträckan Sundsvall—Göteborg, där priset sänkts med 24 procent för biljett utan platsbokning och med 11 procent för biljett med sådan bokning.

Nr 84

Torsdagen den
10 maj 1973

*Ang. höjningen av
flygpriser*

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret. Debatten i denna fråga ligger ju relativt nära den debatt som statsrådet just har haft med herr Hamrin.

Det är ju så att vi har ett stödområde som täcker ganska stora delar av landet. I det stödområdet går det ut olika former av regionalpolitiskt stöd, bl. a. för transportverksamheten. Vi har också på riksdagens bord nu en proposition om utvidgning av transportstödet. Stödet innebär i första hand ett stöd för godstransporter, men det förekommer också visst stöd till persontransporter. Vi har ersättning till trafiksvaga järnvägslinjer, och vi har bidrag till busstrafik osv.

Vi brukar nästan varje år här i kammaren diskutera frågan om ett mera generellt stöd till persontrafiken inom det s. k. stödområdet, t. ex. genom maximering av biljettpriserna på tåg, buss och flyg. Jag tillåter mig erinra om vad en minoritet i trafikutskottet uttalade i följ:

”Kostnaderna i tid och pengar för transport av människor medför för Norrland en allvarlig konkurrensnackdel. De nödvändiga kontakterna med andra företag och kunder inom och utom Norrland försvåras genom de långa avstånden och utgör ett av det norrländska näringslivets särskilda problem. Åtgärder för motverkande av angivna olägenheter framstår därför som angelägna.”

Utskottsmajoriteten gav i det betänkandet, nr 3, också uttryck för att man hade förståelse för avståndsproblematikens betydelse när det gällde persontransporterna.

Nu har vi fått nya flygtaxor som ger lägre kostnader på vissa långa linjer, och det är väl riktigt. Det ligger i linje med diskussionen och tankegångarna om att man skulle maximera priserna. Men det märkliga, herr statsråd, är att detta också kommer att gå ut över andra, förhållandevis långa transporter. Det drabbar delar av landet som bl. a. har sådana näringsgeografiska förhållanden att de ingår i de områden som skall ha ett särskilt regionalpolitiskt stöd. Det är det jag tycker är inkonsekvent.

Får jag ta ett exempel, nämligen det som föranlett frågan och som nämns nästan direkt i svaret. Priset mellan Sundsvall/Härnösand och Stockholm höjs från 158 kronor till 175 kronor. Jag räknar in bokningsavgiften här. Den är inte särskilt förnuftig. De flesta som reser

Torsdagen den
10 maj 1973

Ang. risken för personalminskningar
vid SJ

måste väl boka en plats. Den som vill spara de här 30 kronorna utsätter sig ju för risken att inte komma med, och jag undrar hur många som vill göra det efter att ha rest ut till en flygplats som ofta ligger flera mil från närmaste tätort. Jag tycker inte prisändringen är särskilt förnuftig i den delen när den ökar kostnaderna för de områden som har behov av stöd.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11 Ang. risken för personalminskningar vid SJ

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Magnussons* i Kristinehamn (vpk) i kammarens protokoll för den 26 april intagna fråga, nr 194, och anförde:

Herr talman! Herr Magnusson i Kristinehamn har frågat mig om jag vill kommentera i pressen förekommande uppgifter om att risk föreligger för näraliggande och kommande personalminskningar vid SJ och om anslagsanvisningarna till s. k. olönsamma bandelar kan spela någon roll i detta sammanhang.

Ett fortlöpande betydande rationaliseringsarbete krävs inom SJ för att möta kostnadsutvecklingen och hävda SJ:s ställning på transportmarknaden. Ca 75 procent av SJ:s driftkostnader utgörs som bekant av personalkostnader. Rationaliseringen måste med hänsyn härtill inriktas inte minst på personalbesparande åtgärder. Hur dessa kommer att återverka på totala antalet anställda vid SJ blir givetvis sedan beroende på den framtida trafikutvecklingen.

I fråga om kopplingen mellan anslaget till trafiksvaga bandelar och SJ:s personalstyrka vill jag understryka att en sådan inte kan göras.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min enkla fråga. Anledningen till att den ställts är de uttalanden som gjorts från SJ:s sida med anledning av att riksdagen beträffande olönsam järnvägstrafik anslagit 105 miljoner kronor mindre än SJ begärt för ändamålet. Nu har man från SJ:s sida sagt att drygt 2 200 anställda måste rationaliseras bort utöver den normala årliga personalminskningen, som för det senaste budgetåret uppgick till 1 850 man. Vidare skulle beslutet enligt SJ komma att innebära betydande trafikinskränkningar på de bandelar som undantagits från ersättning av den granskningskommitté som kommunikationsministern tillsatt för att granska SJ:s separatredovisning av det trafiksvaga järnvägsnätet. Eftersom dessa uttalanden tydligen åstadkommit förvirring, både bland allmänhet och SJ-anställda, om vad riksdagens beslut egentligen innebar anser jag det angeläget att detta ytterligare kan klarläggas.

När trafikutskottet och riksdagen behandlat anslagsfrågan har det enligt min uppfattning rätt enighet om att de synpunkter och förslag som förts fram av granskningskommittén inte varit av negativ karaktär. Den har undantagit ett tjugofemtal bandelar från ersättning på grund av att de anses ha ett visst matarvärde eller att de av andra orsaker inte bör tillhöra

Torsdagen den
10 maj 1973

Ang. de skadeståndsrättsliga följderna av de nya cykeltrafikreglerna

det trafiksvaga nätet. Kommittén har vidare framhållit att granskningsmännen har strävat efter att se bandelarna i ett större linjesammanhang och har uppfattat vissa matarbanor som intimt sammanlänkade med den trafikstarka bandel till vilken trafiken är inriktad.

Granskningsmännen understryker vidare att det förhållandet att en bandel föreslås bli undantagen från ersättning inte får betraktas som en indikation på att trafiken lämpligen bör eller kan läggas ned. Det kan i stället vara en antydning om att dess betydelse för närvarande bedöms vara sådan att bandelen bör bibehållas. Granskningsmännen har alltså tyckt att SJ i sin bedömning av vissa bandelar varit alltför negativ. Granskningsmännen har ifrågasatt SJ:s separatredovisningsförfarande i dess nuvarande utformning och vill att detta skall ses över, vilket den nya trafikpolitiska utredningen också fått i uppdrag att göra.

Det är mot den här bakgrunden som vi från vpk i stort anslöt oss till den prutning av SJ:s anslagsyrkande som skedde i statsverkspropositionen. Frågan är nu som jag ser det: Finns det i riksdagens beslut utrymme för den tolkning som SJ gett beslutet? Kan man ta detta som intäkt för att påstå att 2 200 man måste rationaliseras bort? Det kan väl med bestämdhet påstås att riksdagen inte har haft sådana intentioner.

Jag hade hoppats att kommunikationsministern kunde klargöra att man inte heller inom departementet menar något dylikt. När jag försöker tolka den sista meningen i kommunikationsministerns svar på min fråga finner jag också, att så måste vara fallet. Han säger där: "I fråga om kopplingen mellan anslaget till trafiksvaga bandelar och SJ:s personalstyrka vill jag understryka att en sådan inte kan göras."

Allt flera blir på det klara med att SJ måste få en ökad andel i trafikarbetet. Detta är ju också utgångspunkten för den trafikpolitiska utredningen. Konsekvensen härav måste bli en helt annan bild för framtiden än vad som kommer fram i SJ:s redovisning av ärendet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12 Ang. de skadeståndsrättsliga följderna av de nya cykeltrafikreglerna

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr Turessons (m) i kammarens protokoll för den 4 maj intagna fråga, nr 202, och anförde:

Herr talman! Herr Turesson har frågat mig om jag vill redogöra för de skadeståndsrättsliga konsekvenserna för cyklisterna och deras anhöriga av de nya trafikreglerna.

Reglerna om skadeståndsansvar vid trafikolycka har inte ändrats i samband med den nya trafiklagstiftningen och inte heller de grundläggande bestämmelserna om skyldighet för varje vägtrafikant att iaktta omsorg och varsamhet. Däremot har vissa enskilda trafikregler, som konkret anger hur trafikanterna skall handla i olika situationer, ändrats i en del avseenden. Den regel som herr Turesson torde avse med sin fråga finns i 33 § i den nya vägtrafikkungörelsen. Enligt denna bestämmelse

Torsdagen den
10 maj 1973

*Ang. de skadestånds-
rättsliga följderna
av de nya cykel-
trafikreglerna*

skall cyklande eller mopedförare, som i vägkorsning ämnar färdas rakt fram eller svänga till vänster, hålla till höger på vägen. I bestämmelsen sägs vidare att cyklande eller mopedförare, som skall svänga till vänster, skall fortsätta genom korsningen till dess motsatta sida och svänga först när så kan ske utan hinder för den övriga trafiken.

Om bakgrunden till den nya regeln kan jag upprepa vad jag tidigare anfört i ett svar till herr Gustafson i Göteborg och herr Clarkson.

Cyklisterna utgör en oskyddad trafikantkategori. Särskilt i vägkorsningar med flera körfält befinner sig cyklisterna i en utsatt position, när de skall färdas mellan rader av bilar, som svänger åt olika håll. För att inte cyklisterna skall tvingas ut i biltrafiken har trafiksäkerhetsverket sedan flera år rekommenderat den osäkre cyklisten att i en vägkorsning hålla längst till höger på vägen, färdas rakt fram över korsningen och, om han skall svänga till vänster, vänta på andra sidan korsningen tills körbanan blir fri.

Denna rekommendation tillkom ursprungligen i samarbete mellan högertrafikkommissionen, vägverket, rikspolisstyrelsen, skolöverstyrelsen, Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande, dvs. NTF, samt Cykel- och mopedfrämjandet. Syftet med rekommendationen är att minska farorna för cyklisterna. Bestämmelsen i 33 § vägtrafikkungörelsen motsvarar denna rekommendation.

Bestämmelsen går tillbaka på ett förslag av nordiska vägtrafikkommittén. Jag vill erinra om att man i Danmark, som redan tidigare infört en sådan bestämmelse, har en mycket betydande cykeltrafik och därmed också större erfarenhet än i Sverige av riskerna för cyklisterna i tät trafik. Man har emellertid från svensk sida varit medveten om att bestämmelsen inte under alla förhållanden utgör en idealisk lösning, åtminstone inte om den ges en generell tillämpning. Med hänsyn härtill beslöts att 33 § vägtrafikkungörelsen inte skall träda i kraft förrän den 1 maj 1974. Avsikten har därvid varit att under tiden fram till ikraftträdandet undersöka trafikförhållandena i olika slag av korsningar och vilka möjligheter det finns att genom vägmärke, vägmarkering och andra liknande anordningar styra cykel- och mopedtrafiken på ett lämpligt sätt med hänsyn till förhållandena i de enskilda fallen. I den mån dessa undersökningar och de vidare erfarenheterna från Danmark, där motsvarande bestämmelse gällt under en längre tid, ger anledning till det, kommer jag givetvis att föreslå de modifieringar av föreskriften i 33 § vägtrafikkungörelsen som kan anses påkallade.

Ett säkrare färd sätt för cyklisterna medför givetvis att riskerna för skada i trafiken minskar. Någon annan skadeståndsrättslig konsekvens av den nya trafikregeln torde inte uppkomma.

Herr TURESSON (m):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för det långa och utförliga svaret – men det är väl inte riktigt så som kommunikationsministern säger i de sista orden.

Läget är för närvarande det, att om en bilist kör på en cyklist förutsätter man i princip att bilisten varit oaktsam. Bilföraren måste, om han skall kunna klara sig från skadeståndsskyldighet, bevisa motsatsen.

Torsdagen den
10 maj 1973

*Ang. de skadestånds-
rättsliga följderna
av de nya cykel-
trafikreglerna*

Juristerna kallar det på sitt fackspråk att han måste exkulpera sig. Om bilisten kan bevisa att cyklisten kört ovarsamt, t. ex. genom att bryta mot någon trafikregel, slipper bilisten skadeståndsansvar.

Om man nu inför en ny trafikregel som begränsar cyklisternas rörelsefrihet i trafiken, blir det alltså lättare för bilisterna att peka på omständigheter som talar till deras förmån och som kan befria dem från eller begränsa deras trafikansvarighet. Den nya regeln i 33 § vägtrafikungörelsen, som avses träda i kraft den 1 maj nästa år, är just av denna beskaffenhet.

I början av svaret säger kommunikationsministern att reglerna om skadeståndsansvar vid trafikolycka inte har ändrats i samband med den nya trafiklagstiftningen. Nej, det är riktigt, men jag ifrågasätter om de inte bort ändras just med hänsyn till denna försämrade situation som inträder för cyklisterna.

För närvarande kan cyklisterna tillämpa filkörning, och i de moderna trafikapparaterna är detta många gånger nödvändigt, om man verkligen skall komma dit man vill komma. Den nya regeln i 33 § förbjuder emellertid cyklisterna att tillämpa filkörning. En cyklist som på grund av gatans eller vägens utformning och konstruktion känner sig tvingad att åsidosätta denna nya regel för att verkligen komma dit han vill komma, riskerar alltså att bli utan rätt till skadestånd om han blir påkörd av en bil. Cyklisternas skadeståndsrättsliga ställning kommer således att bli försämrad, om den nya regeln träder i kraft. Det är naturligtvis ganska betänkligt, eftersom det drabbar den svagare parten i situationen.

Jag har, herr kommunikationsminister, svårt att se ens en liten strimma av någon sorts jämlikhetstänkande i en sådan här trafikreform. Men jag noterar med tillfredsställelse det kommunikationsministern säger alldeles mot slutet av svaret, nämligen att han är beredd att överväga ändringar i regeln före den 1 maj nästa år, då den är avsedd att träda i kraft.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag vill upprepa det som jag har sagt i mitt svar och som herr Turesson också har citerat: Reglerna om skadeståndsansvar vid trafikolycka har inte ändrats i samband med den nya trafiklagstiftningen.

Sedan må vi diskutera hur länge som helst om trafiksäkerheten, cyklisterna och andra trafikanter. Jag har kanske litet svårt att förstå sådana synpunkter i en trafiksäkerhetsdebatt som herr Turesson och även andra ibland för fram. Ingen kan väl förneka att cyklisterna är oskyddade i trafiken och löper risk att skadas allvarligt även vid en i övrigt ringa trafikolycka. Bilisterna sitter skyddade i sina fordon.

Detta, herr talman, är fakta, och ingen trafiklagstiftning i världen kan utplåna skillnaden mellan cyklist och bilist i fråga om skyddet mot skador. Det enda realistiska sätt som finns för att lösa problemet är att åstadkomma en trafikseparering i de farligaste situationerna, och den här nya regeln för cyklisterna innebär just en sådan separering av trafiken att cyklisterna skall slippa delta i det allmänna filkörandet mellan, före och efter bilister som många gånger kör i flera filer. Det är det som är tanken bakom denna regel.

Torsdagen den
10 maj 1973

Ang. de skadeståndsrättsliga följderna av de nya cykeltrafikreglerna

Låt mig avslutningsvis summera: Den nya regeln har tillkommit i enlighet med en mångårig rekommendation från ansvariga myndigheter och organisationer – och sådana rekommendationer är vi skyldiga att lyssna på – på grundval av erfarenheter från bl. a. cykellandet Danmark, vilket jag också vill upprepa. Syftet är att minska riskerna i trafiken för cyklisterna genom trafikseparering. Men det återstår ännu vissa problem att lösa, och därför har vi, som jag angivit i svaret, sagt oss att vi skall överarbeta bestämmelserna fram till den 1 maj 1974. Arbetet med lösningen av dessa problem pågår inte bara nationellt utan även i andra länder. Vi vill veta exakt vad vi gör, herr Turesson, innan vi gör det. Men när vi gör det skall vi vara klara över att vi har en allmän opinion, åtminstone i första hand på organisationsidan, och internationella jämförelser bakom oss så att vi får en riktig tillämpning.

Herr TURESSON (m):

Herr talman! Eftersom kommunikationsministern upprepar en del av vad han sade i svaret så kan jag väl upprepa en del av vad jag sade i tacket.

Det är utan tvivel så, att reglerna om skadeståndsansvar skulle behövas ses över när man ändrar spelets regler på det här sättet, och det är det jag efterlyser. Jag menar att cyklistens skadeståndsrättsliga ställning blir försämrad på grund av den frestelse han utsätts för att bryta mot en regel som många gånger för honom ter sig oförnuftig.

Det är sant att organisationerna i Sverige, som har tillfrågats tidigare, vill ha den här regeln och att de trodde att den skulle medföra någon sorts separering av olika trafikslag, men det är väl också sant att de har ändrat uppfattning på senare tid. Den här nya regeln kallas ju inte för "dödens sväng", och jag tycker inte det är särskilt lämpligt att slå vakt om en sådan trafikregel, särskilt om man inte samtidigt förbättrar den skadeståndsrättsliga ställningen för dem som utsätts för denna trafikfara.

En verklig separering av olika trafikslag skulle ju innebära att det fanns särskilda cykelbanor med planskilda korsningar. Men här separerar man ju litet halvdant fram till det att svängen skall företas, och när svängen skall företas är man minsann inte separerad från den andra trafiken.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag vill bara upprepa en sak, nämligen att här sker inga sådana förändringar av skadeståndslagstiftningen som herr Turesson åberopar. Jag har fortfarande litet svårt att komma till kärnan av herr Turessons resonemang – huruvida man vid ändringar av vägtrafikkungörelsen av och till direkt också skulle behöva se på skadeståndslagstiftningen, om man eventuellt har förbättrat eller försämrat den för den ene eller för den andre.

Herr Turesson! Cyklisterna och bilisterna är fortfarande på samma väg efter det att de här förändringarna har skett. Skillnaden är bara att vi försöker se till att cyklisterna får det litet lättare att ta sig fram och slipper hålla på att kryssa i olika filer och mellan olika köer av bilar. Det är det som sker, herr Turesson, och inte någonting annat.

Sedan är det också signifikativt för denna debatt att herr Turesson har

hört att den här regeln för cyklisterna har blivit benämnd "dödens sväng". Vet herr Turesson vad man kallar den i Danmark? "Den säkra svängen."

Herr TURESSON (m):

Herr talman! Vi kommer naturligtvis inte så mycket längre. Men den skillnad som har inträtt är inte att cyklisterna får det lättare att ta sig fram, som kommunikationsministern uttrycker sig, utan det är att bilisterna får det lättare att komma ifrån sitt skadeståndsansvar, när en olycka inträffar. Det är detta jag tycker är betänkligt.

Jag är inte säker på att man kan åstadkomma någon förändring i skadeståndsrätten som leder till förbättringar för den stackars cyklisten som råkar ut för en olycka. Och är det så att man inte kan det och inte gör det, då är den här reformen inte särskilt bra.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 13 Ang. olycksfallsfrekvensen på väg 31 mellan Nässjö och Jönköping

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr Björcks i Nässjö (m) i kammarens protokoll för den 4 maj intagna fråga, nr 204, och anförde:

Herr talman! Herr Björck i Nässjö har frågat mig om jag har uppmärksammat den höga olycksfrekvensen på väg 31 mellan Nässjö och Jönköping och det förhållandet att denna vägsträcka enligt planerna ej kommer att byggas om förrän någon gång på 1980-talet.

Till ledning för vägnätets utbyggnad upprättas enligt väglagstiftningen länsvisa flerårsplaner som omfattar fem år. Nu gällande flerårsplan, som upprättades under förra året, omfattar perioden 1973--1977. Enligt vägkungörelsen skall dessa flerårsplaner revideras vart tredje år, vilket innebär att gällande flerårsplaner skall ses över år 1975. Som bekant lägger vidare regeringen årligen fram förslag om medelsanvisning till vägbygget, som riksdagen får ta ställning till. När ett vägprojekt kan komma till utförande är alltså beroende av den bedömning som i samband med planeringen görs av bl. a. nuvarande vägs framkomlighets- och trafiksäkerhetsförhållanden, omfattningen av andra angelägna vägprojekt och medelstillgången.

I den vid årsskiftet fastställda flerårsplanen för byggande av riksvägar i Jönköpings län har vägverket och länsstyrelsen prioriterat en utbyggnad av väg E 4 vid Värnamo. Någon större ombyggnad av väg 31 mellan Jönköping och Nässjö har därför inte kunnat inrymmas i planen.

För närvarande pågår emellertid inom statens vägverk i samråd med berörda kommuner en utredning om den framtida sträckningen och utformningen av väg 31. Den närmare tidpunkten för projektets utförande får, i enlighet med vägkungörelsen, prövas vid översynen av flerårsplanen.

Vägverket följer successivt olycksfallsutvecklingen på vägnätet och vidtar de åtgärder som kan behövas. Jag tänker då dels på trafikregleran-

Nr 84

Torsdagen den
10 maj 1973

Ang. olycksfalls-
frekvensen på väg
31 mellan Nässjö
och Jönköping

Torsdagen den
10 maj 1973

*Ang. olycksfalls-
frekvensen på väg
31 mellan Nässjö
och Jönköping*

de åtgärder, dels på vissa andra trafiksäkerhetshöjande åtgärder i avvaktan på en fullständig ombyggnad, exempelvis utbyggnad av stigningsfält, ombyggnad av vägskäl och reglering av enskilda anslutningsvägar. Enligt uppgifter som lämnats av vägverket avser man att göra en analys av olyckorna på väg 31 för att närmare söka klarlägga orsakerna till dessa.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min enkla fråga.

Väg 31 mellan Nässjö och Jönköping är inte mer än ungefär 45 kilometer lång, men den medger omkörning på bara tre à fyra ställen. Vägen är hårt trafikerad och utgör länets pulsåder i öst-västlig riktning.

Vägen är kort sagt i ett mycket otillfredsställande skick. Olycksfallsfrekvensen på vägen är betydande; den är t. o. m. högre än på den del av E 4 som går genom länet och som inte är motorväg. Detta säger väl ganska mycket, därför att just E 4 ner mot Värnamo ju länge har ansetts vara en farlig och särskilt olycksfallsdrabbad väg. Jag har dock självfallet ingenting att invända mot att man bygger ut den delen av E 4 enligt planerna.

Speciellt allvarligt tycker jag det är att vägen mellan Nässjö och Jönköping med kuslig precision länge haft en dödsolycka per år. Enligt föreliggande planer kommer vägen att byggas ut tidigast någon gång i slutet av 1980-talet, enligt vad jag inhämtat från vägförvaltningen i Jönköpings län. Detta innebär att de nuvarande mycket allvarliga förhållandena kommer att bli föremål för åtgärder först om 15 à 20 år. Anser verkligen herr kommunikationsministern att detta är rimligt?

Jag tycker emellertid att det är bra att en utredning görs, som herr kommunikationsministern meddelade i sitt svar. Jag ber att särskilt få tacka för detta, och jag är övertygad om att just det beskedet kommer att tas emot med stor tacksamhet av invånarna i Jönköpings län.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Får jag bara som tillägg till mitt första svar säga, att i sitt yttrande i höstas över flerårsplanen för byggande av riksvägar framhöll länsstyrelsen i Jönköping att väg 31 Jönköping--Nässjö är av stor betydelse från regionalpolitisk synpunkt. Länsstyrelsen sade dock i samma anledning att det inte bedömts realistiskt med hänsyn till de stora kostnaderna att yrka att nämnda företag nu intages i flerårsplanerna. Det var vad länsstyrelsen sade.

I flerårsplanen har man dock - och det känner säkert herr Björck i Nässjö också till - tagit upp tre visserligen mindre men ändå betydelsefulla förbättringar på väg 31. Det gäller bl. a. förbättringar i samhällena Tenhult och Forserum. Den sammanlagda kostnaden för dessa objekt, vilka alltså avses komma till utförande under den femårsperiod vi nu inleder, beräknas uppgå till ca 2,5 miljoner kronor.

Jag har velat göra detta tillägg för att åskådliggöra att man redan nu ändå vidtar vissa smärre men ur trafiksäkerhetssynpunkt viktiga förbättringar.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Jag vill understryka vad kommunikationsministern sade om denna vägs regionalpolitiska betydelse. Den ganska dåliga utvecklingen för de östra delarna av Jönköpings län tror jag personligen i viss mån sammanhänger med den dåliga vägen, som har omöjliggjort en ordentlig trafikförsörjning.

Nu kommer man visserligen att göra några ganska små ombyggnader av vägen, men de kommer inte att bli av någon avgörande betydelse, därför att — som länets vägförvaltning skriver — det kommer inte att finnas några lämpliga anslutningar mellan den gamla och den nya vägen mellan Ödestorp och Nässjö, och det omöjliggör ordentliga etapputbyggnader enligt vägförvaltningen i Jönköpings län. Jag tycker personligen att en sådan här mycket olycksdrabbad väg inte kan få fortsätta att existera i sitt nuvarande skick 15 à 20 år, kanske fram till 1990, innan någonting avgörande sker.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 84

Torsdagen den
10 maj 1973

*Ang. fastställandet
av taxeringsvärde
på jordbruksfastighet*

§ 14 Ang. fastställandet av taxeringsvärde på jordbruksfastighet

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr *Josefsons* i Arrie (c) den 3 maj framställda interpellation, nr 87, och anförde:

Herr talman! Herr Josefsen i Arrie har frågat mig dels om jag uppmärksammat att fastighetstaxeringsutredningens förslag beträffande fastställande av byggnadsvärde väsentligt avviker från de övergångsregler som fastställdes av riksdagen hösten 1972, dels om jag uppmärksammat bristerna i den köpeskillingsstatistik för jordbruksfastigheter, vilken ligger till grund för fastställande av nya taxeringsvärden, och om jag kommer att vidtaga några åtgärder för att vidga underlaget för denna statistik eller på annat sätt åstadkomma bättre grundval för fastställande av taxeringsvärden på jordbruksfastigheter.

Fastighetstaxeringsutredningen har föreslagit genomgripande ändringar av fastighetstaxeringen. Förslaget innefattar bl. a. en metod för beräkning av särskilt byggnadsvärde på jordbruksfastighet. I detta hänseende redovisas för övrigt fem alternativa lösningar. Ingen av de fem metoder utredningen berört behöver generellt sett ge lägre värden än som anges i de nya bestämmelserna om inkomstbeskattning av jordbruk.

Statistiska centralbyråns prisstatistik ligger till grund för bedömningarna vid fastighetstaxeringen. Redovisningen av denna statistik har i huvudsak varit densamma sedan år 1965. Underlaget för statistiken har enligt vedertagna statistiska regler ansetts representativt. Fastighetstaxeringsutredningen har emellertid föreslagit en utvidgning av prisstatistiken för jordbruksfastigheter och viss annan revision av denna statistik.

Hela utredningsförslaget om reformerad fastighetstaxering är för närvarande föremål för remissbehandling. I avvaktan på remissutfallet anser jag mig nu inte böra ta någon ställning i de aktualiserade frågorna.

Torsdagen den
10 maj 1973

*Ang. fastställandet
av taxeringsvärde
på jordbruksfast-
ighet*

Herr JOSEFSON i Arrie (c):

Herr talman! Jag tackar finansministern för svaret på min interpellation. Finansministern hänvisar till att han inte vill göra något ställnings- tagande i dag, med hänsyn till att ärendet befinner sig ute på remiss.

Vad jag framför allt ville peka på med min interpellation var den oro man känner inför de många osäkra faktorerna och bristerna i utrednings- materialet. Jag har i interpellationen först berört det skatlerättsliga fastighetsbegreppet. Jag har där inte angivit någon direkt frågeställning, men jag vill ändå säga att här är det en fråga som kräver grundligt övervägande innan man tar slutlig ställning.

Enligt jordbruksbeskattningsbeslutet i höstas skulle byggnadsinventarierna föras till inventarier och resten skulle vara byggnadsvärde – enligt min mening klara rena linjer. Härvidlag förelår fastighetstaxeringsutredningen att till taxeringsvärdet skall föras också byggnadsinventarierna. Jag hoppas att finansministern har uppmärksammat detta och ser till att vi här inte åstadkommer ett krångligt system utan kan bibehålla de rena klara linjer som framskyttade i jordbruksbeskattningsbeslutet i höstas, enligt vilket byggnadsinventarierna förs till inventarier och resten får föras till byggnadsvärde – dvs. taxeringsvärde. Skulle det av fastighets- taxeringsutredningen föreslagna sättet tillämpas skulle byggnadsinven- tarierna räknas till byggnader när det gäller kapitalredovisningen men till inventarierna vid inkomstredovisningen, och det är detta system jag hoppas vi skall undvika.

När det sedan gäller fastighetstaxeringen är det alldeles riktigt, som finansministern sagt, att det gjorts upp fem olika alternativ på beräkning av byggnadsvärde. Finansministern har angett som sin uppfattning att det inte skall finnas någon risk för att de inte skall ge samma resultat som det som framskyttar i beslutet om jordbruksbeskattningen. Vad jag framför allt reagerar mot i det förslag som utredningen rekommenderat – alternativ 1 – är den beräkningsgrund man kommit fram till beträffande värdet på icke bebyggd mark. För det första är antalet försäljningar mycket begränsat, och för det andra rör det sig oftast om köp av tillskottsmark. Jag ställer frågan: Kan man över huvud taget få fram en statistik på såld obebyggd åkermark om man tar bort tillskottsmarken? Dessa köp utgör ändå huvudparten, de ger en felaktig bild, men utan dessa blir statistikunderlaget mycket ringa. Det är viktigt att byggnadsvärdena – underlaget för avskrivningar – blir så rättvist fastställda som möjligt, och det är angeläget att dessa värden blir riktiga, så att man kan förverkliga det som var avsikten när beslutet om jordbruksbeskattningen fattades i höstas.

Köpeskillingsstatistiken är enligt min uppfattning alltför bristfällig för att ge en rättvis bild av marknadsvärdet. Endast omkring 2 000 köp i hela landet ligger till grund för denna statistik. I denna köpeskillingsstatistik ingår även köp av grannfastigheter, och de ingår där med hela beloppet. Inte minst i mitt län händer det vid många tillfällen att jordbrukare köper en grannfastighet och säljer byggnaderna omedelbart därefter. I statisti- ken inräknas emellertid inte köpet av enbart marken utan hela köpet, vilket gör att köpeskillingsstatistiken beträffande denna grupp blir mycket felaktig. Jag kan ge ganska många exempel på fall där värdet av

de försålda byggnaderna uppgätt till minst hälften av det totala försäljningsvärdet. I statistiken ingår hela beloppet, och det tycker jag ger en felaktig bild.

Sedan föreligger också det förhållandet att mycket mark i vissa områden har sålts till vägar och till tomtmark. Det har skett inte minst i de expansiva områdena. Finansministern anför att inga förändringar har skett beträffande redovisningen av statistiken sedan 1965 och att underlaget för den har ansetts representativt. Det är nog riktigt. Det har emellertid skett mycket stora förändringar när det gäller försäljningar av jordbruksfastigheter under denna period. Dels har strukturrationaliseringen gått ännu snabbare än tidigare, och därför har tillskottsköpen ökat, och dels har - som jag nyss nämnde - denna mycket starka expansion inneburit att mycket stor areal sålts både till vägar och till tomtmark. Dessa köp medtas inte i statistiken. Men om vederbörande säljare köper en ny jordbruksfastighet, så medtas det i statistiken. Jag försökte då jag satt med i prövningsnämnden i Malmö att få fram uppgifter om hur många av dessa så att säga andrahandsköp som var med i köpeskillingsstatistiken, men jag fick aldrig fram någon sådan. Men i det område där jag själv bor är det en mycket stor del av köpen som görs av just dem som tidigare sålt till kommunen eller till staten. De fäster i många fall inte så stort avseende vid priset; för dem är det fråga om att kunna fortsätta som jordbrukare. Därför ger köpeskillingen i de fallen inte något klart besked om vad som är marknadsvärdet. Den är snarare ett uttryck för en önskan att fortsätta som jordbrukare; priset har då spelat mindre roll.

När det gäller slätköpen har det sedan 1965 skett en viss förändring. Genom realisationsvinstbeskattningen har priserna vid slätköpen blivit mera realistiska. Jag skulle för min del vilja säga, att om man skall ha kvar tillskottsköpen, så borde man också ta med slätköpen, för att något balansera statistiken och få fram ett mera rättvist underlag för de kommande fastighetstaxeringarna.

Jag har velat aktualisera frågan på detta tidiga stadium därför att den har stor betydelse för berörda grupper i samhället. Jag vill ännu en gång tacka för svaret och hoppas att statsrådet uppmärksammar de problem som jag här har berört.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 15 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts proposition nr 130 till socialutskottet.

§ 16 Föredrogs och hänvisades berättelsen nr 16 till utrikesutskottet.

§ 17 Föredrogs och hänvisades motionen nr 1989 till finansutskottet.

§ 18 Utsträckt motionstid

Ordet lämnades på begäran till

Herr JOSEFSON i Arrie (c), som yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa att kammaren ville besluta att

Nr 84

Torsdagen den

10 maj 1973

*Ang. fastställandet
av taxeringsvärde
på jordbruksfas-
tighet*

liden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:130 angående ändringar i arbetarskyddslagstiftningen och andra åtgärder för bättre arbetsmiljö måtte med hänsyn till ärendets omfattning utsträckas till första plenum efter torsdagen den 24 maj.

Denna hemställan bifölls.

§ 19 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framställdes, nämligen av

Nr 212 Herr *Wirtén* (fp) till herr utbildningsministern angående försöksverksamheten med regionalradio i Jönköpings län:

Är statsrådet beredd att med anledning av det framlagda förslaget om en ny regional radioorganisation medverka till att den pågående försöksverksamheten i Jönköpings län kan fortsätta efter den 15 juni?

Nr 213 Fru *Ryding* (vpk) till herr försvarsministern angående inkallande av värnpliktig som vägrats vapenfri tjänst:

Hur bedömer statsrådet problemet att återinkalla en värnpliktig som på grund av att han vägrats vapenfri tjänst blivit totalvägrare och avtjänar fängelsestraff för denna totalvägran?

Nr 214 Herr *Andersson* i Ljung (m) till herr utbildningsministern om en ny läroplan för tandsköterskeutbildningen:

Kan utbildningsministern lämna besked om, när sådana kompletterande beräkningar gjorts, som omnämnes i årets statsverksproposition, att förslag till ny läroplan för tandsköterskeutbildningen kan framläggas?

§ 20 Kammaran åtskildes kl. 14.43.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert